

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА: теорія та практика

№ 3 (2024)

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

Засновано Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка у 2003 році.
Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:
Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 860 від 21.03.2024 року. Ідентифікатор медіа R30-03606.

Мови видання: українська, англійська, мови Євросоюзу

Журнал «Соціальна педагогіка: теорія та практика»
внесено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
Наказ МОН України № 220 від 21.02.2024

Виходить чотири рази на рік.

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 3 від 27.09.2024 року)

Офіційний сайт видання: <http://socped.luguniv.edu.ua>
Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com
від польської компанії Plagiat.pl.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Юрків Я. І., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

Заступник головного редактора

Данильчук Л. О., доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

Відповідальний секретар

Отравенко О. В., кандидат педагогічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

Члени редакційної колегії

Бахов І. С., доктор педагогічних наук, професор, ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Київ)

Белова О. Б., кандидат педагогічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський)

Вайнола Р. Х., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки, Український державний університет імені Михайла Драгоманова (м. Київ)

Ваховський Л. Ц., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

Желанова В. В., доктор педагогічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)

Караман О. Л., доктор педагогічних наук, професор, ректор ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

Коваленко В. Є., доктор психологічних наук, доцент, завідувачка кафедри спеціальної педагогіки, Харківський національний університет імені Г. С. Сковороди (м. Харків)

Кравченко О. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Київ)

Кравчина Т. В., кандидат психологічних наук, доцент, Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

Кривонос О. М., кандидат педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка (м. Житомир)

Курило В. С., доктор педагогічних наук, професор, перший проректор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

Лебідь О. В., доктор педагогічних наук, професор, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (м. Дніпро)

Петришин Л. Й., доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка (м. Тернопіль)

Починкова М. М., доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

Проскурняк О. І., доктор психологічних наук, професор, КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків)

Ростока М. Л., кандидат педагогічних наук, старший дослідник, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, НАПН України (м. Київ)

Самойленко О. А., доктор педагогічних наук, Дніпровський інститут ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Дніпро)

Сисосв О. В., доктор педагогічних наук, доцент, ПЗВО «Київський міжнародний університет» (м. Київ)

Сич Т. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри публічної служби та управління навчальними закладами, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

Степаненко В. І., доктор педагогічних наук, доцент, Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Тимчук Л. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (м. Чернівці)

Цибал-Міхальська Агнешка, доктор габілітований, професор, голова Комітету педагогічних наук Польської академії наук, професор Університету ім. Адама Міцкевича в Познані (Республіка Польща)

Цибулько Л. Г., доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувачка кафедри педагогіки, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

Чернета С. Ю., доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Тілікіна Н. В. Інструменти оцінювання ефективності навчальних заходів: від потреб до впливу.....	5

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ

Горішна Н. М. Моніторинг та оцінка соціально-реабілітаційних послуг для осіб з інвалідністю: аналіз підходів до розробки індикаторів.....	18
Захаріна Т. І. Російсько-українська війна як каталізатор змін у соціальній роботі з ветеранами.....	26
Карпенко О. Г., Лях Т. Л., Спіріна Т. П. Особливості профілактики булінгу та вирішення конфліктів серед здобувачів освіти.....	36
Курило В. С., Караман О. Л. Безпека громадянського суспільства та його роль у забезпеченні національної безпеки в умовах війни РФ проти України.....	44
Малярчук Н. Г., Балабанова Т. О. Деякі аспекти соціальної роботи з людьми похилого віку з інвалідністю як вразливою категорією населення.....	55

СПЕЦІАЛЬНА ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

Рускуліс Л. В. Види та причини мовленнєвих порушень у дітей.....	63

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

Ємельянова Д. В. Когнітивно-прагматична роль проєктного методу в професійно-орієнтованому навчанні англійської мови майбутніх дошкільних вихователів.....	69
Майданюк М. О. Соціальна ініціативність майбутнього соціального працівника: теоретичний аспект.....	75
Ван Цзипен. Полікультурна спрямованість професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва в освітньому процесі ЗВО через інтеграцію змісту їх культурологічної підготовки у процесі вивчення фахових дисциплін.....	81
Чжан Лі. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва.....	88

CONTENTS

METHODOLOGY OF SOCIAL PEDAGOGY AND SOCIAL WORK

Tilikina N. V. The tools for efficiency evaluation of educational activities: from needs to impact.....	5

SOCIAL WORK WITH DIFFERENT CATEGORIES OF THE POPULATION

Horishna N. M. Monitoring and evaluation of social rehabilitation services for people with disabilities: analysis of approaches to indicator development.....	18
Zakharina T. I. The Russian-Ukrainian war as a catalyst for changes in social work with veterans.....	26
Karpenko O. H., Liakh T. L., Spirina T. P. Features of bullying prevention and conflict resolution among education seekers.....	36
Kurylo V. S., Karaman O. L. The security of civil society and its role in ensuring national security in the conditions of the Russian Federation's war against Ukraine.....	44
Malyarchuk N. H., Balabanova T. O. Some aspects of social work with elderly people with disabilities as a vulnerable category of the population.....	55

SPECIAL AND INCLUSIVE EDUCATION

Ruskulis L. V. Types and causes of speech disorders in children.....	63

PROFESSIONAL TRAINING OF MODERN SPECIALISTS

Yemelyanova D. V. The cognitive and pragmatic role of the project method in the professionally oriented teaching of the English language of future preschool teachers.....	69
Maidaniuk M. O. Social initiative of the future social worker: theoretical aspect.....	75
Wang Zipeng. Polycultural orientation of future music teachers' professional training in the educational process of higher educational institutions through the integration of the content of their cultural training in the process of studying specialized disciplines.....	81
Zhang Li. Integration of information and communication technologies in the process of formation of professional and pedagogical competence of future music teachers	88

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ

УДК 364-78-056.24:005.584/.585

DOI: 10.12958/1817-3764-2024-3-18-25

Горішна Надія Мирославівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна.

nadiahorishma@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-9724-7098>

МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ: АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО РОЗРОБКИ ІНДИКАТОРІВ

Постановка проблеми. Відповідно до даних Державної служби статистики, в Україні в довоєнний період спостерігалася тенденція до зростання чисельності дітей з інвалідністю. Так, у 2017 р. чисельність становила 159 044 (Державна служба статистики України, 2018), а у 2021 р. – 162 214 (Державна служба статистики України, 2021). Незважаючи на відсутність актуальних статистичних даних, в умовах повномасштабної війни обґрунтованим є прогноз щодо зростання кількості дітей з інвалідністю. Важливим аспектом їх повноцінного розвитку та соціалізації є інтеграція у суспільство, що передбачає відновлення не лише фізичних і психічних функцій, але й соціально-адаптаційного потенціалу. Ключову роль у цьому процесі відіграють соціально-реабілітаційні послуги, спрямовані на відновлення та/або розвиток соціальних навичок, здібностей, сильних сторін, підвищення адаптаційного потенціалу дітей з інвалідністю для самореалізації, підвищення якості життя, соціального функціонування та забезпечення найкращих інтересів, задоволення потреб і забезпечення прав дитини. До них, зокрема, належать комплексні (раннє втручання, соціально-побутове орієнтування, денний догляд дітей з інвалідністю, догляд стаціонарний, догляд вдома, догляд і виховання дітей в умовах, наближених до сімейних, підтримане проживання,

соціальна реабілітація дітей з інтелектуальними та ментальними порушеннями) та допоміжні послуги (супровід під час інклюзивного навчання, персонального асистента, переклад жестовою мовою, прокат засобів реабілітації, транспортні послуги) (Криницька та ін., 2023, с. 163). Прийняття ефективних управлінських рішень щодо підвищення їх якості й ефективності, забезпечення їх відповідності потребам їх отримувачів, оптимізації використання ресурсів громад неможливе без врахування результатів моніторингу й оцінювання. Попри їх важливість, моніторинг та оцінка соціальних послуг, у тому числі й реабілітаційного спрямування, залишається однією з найменш розроблених і стандартизованих сфер у діяльності надавачів цих послуг (Давидюк, 2013; Горемікіна & Терещенко, 2017; Горішна, 2019). Моніторинг та оцінка соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю та їхніх сімей ускладнюється відсутністю узгоджених методичних підходів до визначення й використання індикаторів, що регулюють збір, аналіз та інтерпретацію даних.

Індикатори визначають як кількісні або якісні фактори (змінні), які забезпечують простий і надійний спосіб вимірювання діяльності, досягнень або змін, досягнутих завдяки інтервенції (Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, 2010, с. 62). Індикатори діють як

«сигнали», які створюють «лінзу», через яку зацікавлені сторони (отримувачі послуг, їх надавачі, розробники політик, громадськість тощо) оцінюють цільовий об'єкт. Якщо ці «сигнали» неправильно відображають об'єкт, висновки можуть бути помилковими. Це означає, що зміст індикаторів має точно відображати цільовий об'єкт, який вони оцінюють (Schang et al., 2021). Зважаючи на те, що соціально-реабілітаційні послуги є багатоаспектними та охоплюють соціальну, психологічну й освітню підтримку, для їх оцінки потрібні комплексні індикатори, які забезпечують всебічне охоплення всіх аспектів послуг, уникаючи надмірного акцентування на окремих складових та включення нерелевантних показників.

Метою статті є здійснення аналізу теоретичних підходів до розробки індикаторів для моніторингу й оцінки соціально-реабілітаційних послуг для осіб з інвалідністю.

Методика дослідження. Для досягнення визначених мети та завдань було застосовано формат кабінетного дослідження, що передбачав декілька етапів. Спочатку здійснювався пошук публікацій, зокрема наукових статей, офіційних звітів міжнародних організацій та керівництв щодо розробки індикаторів для моніторингу й оцінки в наукометричних базах даних Scopus, Web of Science, Google Scholar та ResearchGate. Пошукові слова вводилися українською та англійською мовами й містили такі терміни, як «соціально-реабілітаційні послуги» / *social rehabilitation services*, «реабілітаційні послуги для дітей з інвалідністю» / *rehabilitational services for children with disabilities*, «моніторинг та оцінка реабілітаційних послуг» / *monitoring and evaluation of rehabilitation services*, «індикатори соціальної реабілітації» / *social rehabilitation indicators*, «ефективність реабілітаційних послуг» / *effectiveness of rehabilitation services*. До подальшого аналізу включалися дослідження, що містили інформацію про розробку індикаторів для оцінки реабілітаційних послуг для осіб з інвалідністю. На наступному етапі було проведено контент-аналіз відібраних публікацій, який передбачав визначення теоретичних

підходів до розробки індикаторів для моніторингу й оцінки соціально-реабілітаційних послуг. На завершальному етапі отриману за результатами контент-аналізу інформацію було систематизовано, узагальнено та використано для формулювання висновків дослідження.

Виклад основного матеріалу. Перші спроби розробки індикаторів для проведення оціночних досліджень у сфері реабілітації осіб з інвалідністю, які б давали можливість визначити їх ефективність у ширшому контексті, аніж вплив на стан здоров'я, були зроблені Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) у другій половині 1990-х років. Вони були пов'язані із впровадженням концепції «реабілітації на рівні громади» (*Community-Based Rehabilitation – CBR*). У 2000 році було запропоновано підхід до моніторингу й оцінки таких програм, який передбачав збір даних за показниками ефективності, сталості, впливу та залучення громади (Velema et al., 2000).

Подальші спроби стосувалися вдосконалення запропонованого підходу через визначення ключових напрямів реалізації реабілітаційних програм на місцевому рівні, таких як здоров'я, освіта, соціальна інтеграція, економічна підтримка, розвиток потенціалу, участь у житті громади (Wirz & Thomas, 2002), визначення сфер, щодо яких відслідковувалися й оцінювалися зміни (людина – стан клієнта та ситуація у сім'ї; програма – послуги та діяльність; контекст – ситуація у громаді та суспільстві), питань для оцінювання (Kuipers & Quinn, 2003). За результатами трирічного партисипативного дослідження Madden et al. (2015) представили «Керівництво та каталог для моніторингу програм реабілітації на рівні громад» (*CBR Monitoring Manual and Menu*), яке містило перелік понад 60 інформаційних елементів – кількісних та якісних даних, згрупованих у чотири основні категорії та кілька підкатегорій у рамках кожної з них: людина (профіль, функціонування, середовище, результати), організація (цілі, ресурси, середовище, результати), послуги (діяльність, результати, якість) і персонал

(навички, характеристики). Розроблений інструментарій забезпечував структурований збір та аналіз даних, проте відсутність стандартизованого багатосекторального набору індикаторів, які б можна було використовувати поза контекстом конкретних реабілітаційних програм, громад, країн чи регіонів, обмежувала можливість для порівняння результатів між різними громадами, програмами та цільовими групами осіб з інвалідністю. У дослідженні Mason et al. (2017) було апробовано стандартизований набір індикаторів для програм реабілітації на рівні громади, що містить 13 базових і 27 додаткових індикаторів, які охоплюють сфери здоров'я, освіти, соціального життя, засобів до існування та розвиток потенціалу. На відміну від попередніх індикаторів, які зазвичай відображали практики надання реабілітаційних послуг та їх сприйняття зацікавленими сторонами, але не оцінювали зміни, спричинені цими практиками, запропоновані індикатори забезпечували вимірювання реальних змін та впливу цих практик.

В умовах зростаючої потреби в стандартизованих підходах до оцінки реабілітаційних послуг, ВООЗ у 2019 році розробила «Каталог індикаторів реабілітації» (Rehabilitation Indicator Menu – RIM) як частину ширшої ініціативи – «Рамкової програми моніторингу та оцінки реабілітації» (Framework for Rehabilitation Monitoring and Evaluation – FRAME) (World Health Organization, 2019). Якщо попередній набір індикаторів призначався для оцінки реабілітаційних програм на місцевому рівні, та «Каталог індикаторів реабілітації» забезпечував стандартизований підхід до оцінки реабілітаційних послуг на національному та міжнародному рівнях. Інструмент містив 12 базових і 32 додаткові індикатори, структуровані за чотири рівнями: внеску і процесів (управління, фінансування, ресурси, інформація), результатів (наявність послуг, їх доступність, відповідність потребам користувачів, прийнятна вартість), наслідків (охоплення послугами населення, функціональні результати – здатність виконувати різні види діяльності,

необхідні для незалежного життя, включно з фізичними, психологічними та соціальними аспектами) та впливу (покращення стану здоров'я та функціонування населення) (World Health Organization, 2023). У 2023 році ВООЗ випустила оновлену версію каталогу.

Інший напрям розробки індикаторів для моніторингу й оцінки реабілітаційних програм для осіб з інвалідністю становлять дослідження, що ґрунтуються на положеннях Конвенції про права осіб з інвалідністю. Прийнятий ООН у 2006 році та спрямований на забезпечення повного та рівноправного користування всіма правами людини й основоположними свободами особами з інвалідністю, цей документ забезпечує правову основу для розробки індикаторів моніторингу й оцінювання, охоплюючи всі ключові аспекти прав і благополуччя осіб з інвалідністю. Такі індикатори мають на меті фіксувати ступінь виконання зобов'язань, визначених цими стандартами, і забезпечувати результати, які покращують реалізацію прав людини (United Nations Office of the High Commissioner on Human Rights, 2012). Як зазначає Brinkerhoff (2004), індикатори, які фіксують дотримання державами зобов'язань у сфері прав людини, є необхідним доповненням до індикаторів ефективності, оскільки дають можливість політикам та управлінцям приймати обґрунтовані рішення для підвищення відповідальності різних суспільних систем у дотриманні вимог законодавства. Забезпечення прав у сфері реабілітації є важливим для реалізації права на здоров'я і фундаментальною передумовою соціальної інклюзії осіб з інвалідністю. Тому узгодження політик, систем і послуг у сфері реабілітації з положеннями Конвенції про права осіб з інвалідністю є необхідним для забезпечення потреб і прав населення, яке має інвалідність. ВООЗ визначила моніторинг дотримання прав осіб з інвалідністю та розробку відповідних індикаторів, у тому числі й для сфери реабілітації, як глобальний пріоритет (World Health Organization, 2017).

Перша спроба розробити систему індикаторів, яка дає змогу оцінювати, наскільки права осіб з інвалідністю реалізуються

в різних сферах суспільного життя, включно з реабілітаційними програмами, була зроблена в дослідженні French (2008). Індикатори охоплювали ключові права, такі як доступність, участь, рівність і недискримінація, забезпечуючи оцінку програм щодо їх відповідності міжнародним стандартам прав людини. Розробка методології визначення індикаторів для моніторингу й оцінки реабілітаційних послуг, заснованої на правах людини з використанням партисипативного підходу, була започаткована Skempes & Bickenbach (2015) та продовжена в дослідженні Skempes et al. (2018). Запропонована рамкова модель містить 107 індикаторів, згрупованих у три основні категорії. Категорія «управління та лідерство» містить індикатори, що (1) відображають нормативно-правову базу і стратегічні пріоритети уряду, спрямовані на захист прав людини та забезпечення права на здоров'я і реабілітацію, (2) оцінюють наявність та ефективність інформаційних систем для відстеження реабілітаційних ресурсів та послуг і (3) наявність політичних структур і механізмів, що підтримують права людини, і сприяють правозахисній та інклюзивній політиці у сфері реабілітації. До категорії «надання послуг, фінансування та управління» ввійшли індикатори, що характеризують (1) структурні, організаційні та фінансові бар'єри до доступу до реабілітації та допоміжних засобів, (2) незадоволені потреби в реабілітації, охоплення послугами та результати їх надання, (3) фінансування реабілітаційних послуг та заходи з підвищення координації та якості реабілітаційної допомоги, (4) рівень підготовки фахівців, (5) кадрове забезпечення та його ефективність, (6) збір і використання даних про інвалідність для розробки політик та програм у сфері реабілітації. Категорія «людські ресурси» містить індикатори, які дають можливість відстежувати, чи (1) забезпечується розвиток кадрів для забезпечення сталості та високої якості надання послуг і чи (2) здійснюється оцінка забезпечення потреб у кадрах та ефективності їх діяльності (Skempes et al.,

2018). Розроблена авторами концептуальна модель та індикатори дають можливість отримати цілісне уявлення про важливі правові, політичні й управлінські чинники, які потрібно враховувати під час оцінки зусиль щодо реформування, масштабування та покращення реабілітаційних послуг.

Окремі дослідження пропонують використовувати для розробки індикаторів моніторингу й оцінки реабілітаційних послуг, у тому числі в рамках підходів, що базуються на Конвенції про права осіб з інвалідністю, концепцію якості життя (quality of life – QOL). Вона відображає суб'єктивне сприйняття людьми власного благополуччя та функціонування як сукупності чинників, пов'язаних із фізичним, емоційним станом і соціальними взаємодіями (Rodrigues et al., 2021). Відповідно до Schalock & Verdugo (2002), вона охоплює вісім основних доменів, які взаємодіють між собою: права, самовизначення, соціальну інклюзію, міжособистісні стосунки, особистісний розвиток, емоційне, матеріальне та фізичне благополуччя. Verdugo et al. (2012) розробили модель, відповідно до якої концепція якості життя слугує основою для оцінки реалізації положень Конвенції про права осіб з інвалідністю через застосування індикаторів, що відповідають їй восьми доменам. Апробація зв'язку між 80 індикаторами та 26 статтями Конвенції була здійснена в крос-культурному дослідженні Lombardi et al. (2019). Взавши за основу цю модель Gómez et al. (2020) запропонували індикатори для програм реабілітації осіб з інтелектуальними труднощами та порушеннями у розвитку, сформульовані в рамках концепції якості життя.

Висновки. Результати аналізу досліджень, присвячених розробці індикаторів для моніторингу й оцінки реабілітаційних програм для осіб з інвалідністю свідчить про еволюцію у підходів – від простих базових показників до комплексних систем, які передбачають багаторівневий аналіз, враховують різні аспекти реабілітаційного процесу, сприяють виявленню системних прогалин, зменшенню стигматизації та

покращенню якості життя осіб з інвалідністю, що робить їх ключовим інструментом для стратегічного планування та вдосконалення реабілітаційних послуг.

Розробка індикаторів для моніторингу й оцінки реабілітаційних програм і послуг для осіб з інвалідністю базується на теоретичних концепціях таких як «реабілітації на рівні громади», концепція якості життя, правозахисних документах, таких як Конвенція про права осіб з інвалідністю або ж їх інтеграції.

Незважаючи на те що наявні підходи містять аспекти соціальної реабілітації, вони не

призначені безпосередньо для моніторингу й оцінки соціально-реабілітаційних послуг, проте можуть бути використані як основа для розробки спеціалізованих індикаторів, які б давали змогу оцінювати їх ефективність та якість, зокрема для дітей з інвалідністю та їхніх сімей.

Перспективи подальших розвідок полягають у напрацюванні моделі оцінювання соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю та їхніх сімей, їх апробації, розробці інформаційної бази для визначеного переліку індикаторів.

Література

1. Державна служба статистики України. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства: статистичний збірник. Київ, 2018. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 03.08.2024).
2. Державна служба статистики України. Розподіл дітей з інвалідністю віком до 18 років за класами хвороб. 2023. URL: <https://skilky-skilky.info/datasets/rozpodil-ditey-z-invalidnistiu-vikom-do-18-rokiv-za-klasamy-khvorob> (дата звернення: 03.08.2024).
3. Криницька І. П., Слозанська Г. І., Скочко М. О. Зміст соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю: аналіз основних підходів. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 64. С. 161–165. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.1.32>
4. Давидюк О. О. Оцінка процесу надання соціальних послуг з позиції отримувачів. *Вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут. Політологія. Соціологія. Право*. 2013. Вип. 3. С. 95–100.
5. Горемикіна Ю. В., Терещенко Г. І. Особливості організації моніторингу соціальних послуг на місцевому рівні. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. Вип. 3(31). С. 100–112. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.03.100>
6. Горішна Н. Якість як критерій моніторингу та оцінювання соціальних послуг: можливості чи обмеження? *Social Work and Education*. 2018. Т. 5. № 4. С. 19–32. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.18.4.2>
7. Joint United Nations Programme on HIV/AIDS. Basic terminology and frameworks for monitoring and evaluation. 2010.
8. Schang L., Blotenberg I., Boywitt D. What makes a good quality indicator set? A systematic review of criteria. *International Journal for Quality in Health Care*. 2021. Vol. 33. Issue 3. Art. no. mzab107. DOI: <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzab107>
9. Velema J., Cornielje H., Nicholls P. G. Making sense of rehabilitation projects: classification by objectives. *Leprosy Review*. 2000. Vol. 71(4). P. 472–485. DOI: <https://doi.org/10.5935/0305-7518.20000049>
10. Wirz S., Thomas M. Evaluation of community-based rehabilitation programmes: a search for appropriate indicators. *International Journal of Rehabilitation Research*. 2002. Vol. 25. No. 3. P. 163–171. DOI: <https://doi.org/10.1097/00004356-200209000-00001>
11. Kuipers P., Quinn R. The template: A cooperative approach to evaluating community rehabilitation services. *Journal of Rehabilitation*. 2003. Vol. 69. No. 1. P. 4–14.
12. Madden R. H., Lukersmith S., Millington M. J., Scarf C., Fortune N., Hartley S., Llewellyn G. Participatory Monitoring of Community-Based Rehabilitation and other Disability-Inclusive Development Programmes: the Development of a Manual and Menu. *Disability, CBR and Inclusive Development Journal*. 2015. Vol. 26. No. 4. P. 26–52. DOI: <https://doi.org/10.5463/dcid.v26i4.472>
13. Mason C., Weber J., Atasoy S., Sabariego C., Cieza A. Development of indicators for monitoring Community-Based Rehabilitation. *PLoS ONE*. 2017. Vol. 12. No. 6. Art. no. e0178418. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0178418>
14. World Health Organization. Rehabilitation Indicator Menu. 2019. URL: <https://fctc.who.int/publications/i/item/rehabilitation-indicator-menu> (дата звернення: 03.08.2024).
15. World Health Organization. Rehabilitation Indicator Menu, 2nd ed. 2023. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240076440> (дата звернення: 03.08.2024).

16. United Nations Office of the High Commissioner on Human Rights. Human rights indicators: a guide to measurement and implementation. New York: United Nations, 2012. URL: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Indicators/Pages/documents.aspx> (дата звернення: 03.08.2024).
17. Brinkerhoff D. W. Accountability and health systems: Toward conceptual clarity and policy relevance. *Health Policy and Planning*. 2004. Vol. 19. No. 6. P. 371–379. DOI: <https://doi.org/10.1093/heapol/czh052>
18. Health information systems and rehabilitation. Geneva: World Health Organization, 2017. URL: <http://www.who.int/disabilities/care/HISandRehabilitation.pdf?ua=1> (дата звернення: 03.08.2024).
19. French P. Human Rights Indicators for People with Disability. Queensland Advocacy Incorporated, 2008.
20. Skempes D., Bickenbach J. Developing human rights-based indicators to support country monitoring of rehabilitation services and programmes for people with disabilities: a study protocol. *BMC International Health and Human Rights*. 2015. Vol. 15. Art. no. 25. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12914-015-0063-x>
21. Skempes D., Melvin J., von Groote P., Stucki G., & Bickenbach J. Using concept mapping to develop a human rights based indicator framework to assess country efforts to strengthen rehabilitation provision and policy: the Rehabilitation System Diagnosis and Dialogue framework (RESYST). *Globalization and Health*. 2018. Vol. 14. Art. no. 96. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12992-018-0410-5>
22. Rodrigues C., Silva M., Cerejo R., Rodrigues R., Sousa L., Trigo C., ... Fragata J. Quality of life among adults with repaired tetralogy of fallot: A literature review. *Revista Portuguesa de Cardiologia (English Edition)*. 2021. Vol. 40. Issue 12. P. 969–974. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.repce.2021.11.016>
23. Schalock R. L., Verdugo M. A. Quality of Life for Human Service Practitioners; American Association on Mental Retardation: Washington, DC, USA, 2002.
24. Verdugo M. A., Navas P., Gómez L. E., Schalock R. L. The concept of quality of life and its role in enhancing human rights in the field of intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*. 2012. Vol. 56 (11). P. 1036–1045. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2012.01585.x>
25. Lombardi M., Vandebussche H., Claes C., Schalock R. L., De Maeyer J., Vandeveldel S. The concept of quality of life as framework for implementing the UNCRPD. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*. 2019. Vol. 16(3). P. 180–190. DOI: <https://doi.org/10.1111/jppi.12263>
26. Gómez L. E., Monsalve A., Morán M. L., Alcedo M. Á., Lombardi M., Schalock R. L. Measurable indicators of CRPD for people with intellectual and developmental disabilities within the quality of life framework. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17(14). Art. no. 5123. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17145123>

References

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). Zakhyst ditei, yaki potrebuti osoblyvoi uvahy suspilstva: statystychnyi zbirnyk [Protection of children who need special attention from society: statistical collection]. Kyiv. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Last accessed: 03.08.2024) [in Ukrainian].
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2023). Rozpodil ditei z invalidnistiu vikom do 18 rokov za klasamy khvorob [Distribution of children with disabilities under 18 years old by classes of diseases]. Retrieved from <https://skilky-skilky.info/datasets/rozpodil-ditei-z-invalidnistiu-vikom-do-18-rokiv-za-klasamy-khvorob/> (Last accessed: 03.08.2024) [in Ukrainian].
3. Krynytska, I. P., Slozanska, H. I., & Skochko, M. O. (2023). Zmist sotsialno-reabilitatsiinykh posluh dlia ditei z invalidnistiu: analiz osnovnykh pidkhodiv [Content of social rehabilitation services for children with disabilities: analysis of main approaches]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 64, 161–165. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.1.32> [in Ukrainian].
4. Davydiuk, O. O. (2013). Otsinka protsesu nadannia sotsialnykh posluh z pozytsii otrymuvachiv [Evaluation of the process of providing social services from the recipients' perspective]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy Kyivskiy politekhnichnyi instytut. Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo – Bulletin of the National Technical University of Ukraine Kyiv Polytechnic Institute. Political Science. Sociology. Law*, 3, 95–100 [in Ukrainian].
5. Horemykina, Yu. V., & Tereshchenko, H. I. (2017). Osoblyvosti orhanizatsii monitorynhu sotsialnykh posluh na mistsevomu rivni [Peculiarities of organizing the monitoring of social services at the local level]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and Social Economy*, 3(31), 100–112. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.03.100> [in Ukrainian].
6. Horishna, N. (2018). Yakist yak kryterii monitorynhu ta otsiniuvannia sotsialnykh posluh: mozhlyvosti chy obmezhenia? [Quality as a criterion for monitoring and evaluating social services: opportunities or limitations?]. *Social Work and Education*, 5(4), 19–32. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.18.4.2> [in Ukrainian].

7. Joint United Nations Programme on HIV/AIDS. Basic terminology and frameworks for monitoring and evaluation. 2010.
8. Schang, L., Blotenberg, I., & Boywitt, D. (2021). What makes a good quality indicator set? A systematic review of criteria. *International Journal for Quality in Health Care*, 33(3), mzab107. DOI: <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzab107>
9. Velema, J., Cornielje, H., & Nicholls, P. G. (2000). Making sense of rehabilitation projects: classification by objectives. *Leprosy Review*, 71(4), 472–485. DOI: <https://doi.org/10.5935/0305-7518.20000049>
10. Wirz, S., & Thomas, M. (2002). Evaluation of community-based rehabilitation programmes: a search for appropriate indicators. *International Journal of Rehabilitation Research*, 25(3), 163–171. DOI: <https://doi.org/10.1097/00004356-200209000-00001>
11. Kuipers, P., & Quinn, R. (2003). The template: A cooperative approach to evaluating community rehabilitation services. *Journal of Rehabilitation*, 69(1), 4–14.
12. Madden, R. H., Lukersmith, S., Millington, M. J., Scarf, C., Fortune, N., Hartley, S., & Llewellyn, G. (2015). Participatory Monitoring of Community-Based Rehabilitation and other Disability-Inclusive Development Programmes: the Development of a Manual and Menu. *Disability, CBR and Inclusive Development Journal*, 26(4), 26–52. DOI: <https://doi.org/10.5463/dcid.v26i4.472>
13. Mason, C., Weber, J., Atasoy, S., Sabariego, C., & Cieza, A. (2017). Development of indicators for monitoring Community-Based Rehabilitation. *PLoS ONE*, 12(6), e0178418. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0178418>
14. World Health Organization. Rehabilitation Indicator Menu. (2019). Retrieved from <https://ftc.who.int/publications/i/item/rehabilitation-indicator-menu> (Last accessed: 03.08.2024).
15. World Health Organization. Rehabilitation Indicator Menu, 2nd ed. (2023). Retrieved from <https://www.who.int/publications/i/item/9789240076440> (Last accessed: 03.08.2024).
16. United Nations Office of the High Commissioner on Human Rights. (2012). Human rights indicators: a guide to measurement and implementation. New York: United Nations. Retrieved from <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Indicators/Pages/documents.aspx> (Last accessed: 03.08.2024).
17. Brinkerhoff, D. W. (2004). Accountability and health systems: Toward conceptual clarity and policy relevance. *Health Policy and Planning*, 19(6), 371–379. DOI: <https://doi.org/10.1093/heapol/czh052>
18. World Health Organization (2017). Health information systems and rehabilitation. Geneva: World Health Organization. Retrieved from <http://www.who.int/disabilities/care/HISandRehabilitation.pdf?ua=1> (Last accessed: 03.08.2024).
19. French, P. (2008). Human Rights Indicators for People with Disability. Queensland Advocacy Incorporated.
20. Skempes, D., & Bickenbach, J. (2015). Developing human rights-based indicators to support country monitoring of rehabilitation services and programmes for people with disabilities: a study protocol. *BMC International Health and Human Rights*, 15, 25. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12914-015-0063-x>
21. Skempes, D., Melvin, J., von Groote, P., Stucki, G., & Bickenbach, J. (2018). Using concept mapping to develop a human rights based indicator framework to assess country efforts to strengthen rehabilitation provision and policy: the Rehabilitation System Diagnosis and Dialogue framework (RESYST). *Globalization and Health*, 14, 96. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12992-018-0410-5>
22. Rodrigues, C., Silva, M., Cerejo, R., Rodrigues, R., Sousa, L., Trigo, C., ... & Fragata, J. (2021). Quality of life among adults with repaired tetralogy of fallot: A literature review. *Revista Portuguesa de Cardiologia (English Edition)*, 40(12), 969–974. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.repce.2021.11.016>
23. Schalock, R. L., & Verdugo, M. A. (2002). Quality of Life for Human Service Practitioners; American Association on Mental Retardation: Washington, DC, USA.
24. Verdugo, M. A., Navas, P., Gómez, L. E., & Schalock, R. L. (2012). The concept of quality of life and its role in enhancing human rights in the field of intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 56(11), 1036–1045. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2012.01585.x>
25. Lombardi, M., Vandenbussche, H., Claes, C., Schalock, R. L., De Maeyer, J., & Vandevelde, S. (2019). The concept of quality of life as framework for implementing the UNCRPD. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 16(3), 180–190. DOI: <https://doi.org/10.1111/jppi.12263>
26. Gómez, L. E., Monsalve, A., Morán, M. L., Alcedo, M. Á., Lombardi, M., & Schalock, R. L. (2020). Measurable indicators of CRPD for people with intellectual and developmental disabilities within the quality of life framework. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(14), 5123. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17145123>

Горішна Н. М. Моніторинг та оцінка соціально-реабілітаційних послуг для осіб з інвалідністю: аналіз підходів до розробки індикаторів

У статті розглядається проблема відсутності в Україні стандартизованих підходів до моніторингу й оцінювання соціально-реабілітаційних послуг для осіб з інвалідністю, зокрема дітей та їхніх сімей. Важливість моніторингу й оцінювання полягає в оптимізації використання ресурсів громад і забезпеченні відповідності послуг потребам їх отримувачів, а індикатори слугують ключовим інструментом для об'єктивного вимірювання ефективності та якості надання послуг, що дає змогу виявляти недоліки, впроваджувати найкращі практики та підвищувати рівень соціально-реабілітаційної допомоги. Соціально-реабілітаційні послуги є багатоаспектними й потребують комплексних індикаторів, які забезпечують всебічне охоплення всіх аспектів надання послуг. Методологія дослідження передбачала проведення кабінетного аналізу наукових публікацій та офіційних документів, відібраних у таких наукометричних базах, як Scopus, Web of Science, Google Scholar і ResearchGate. Контент-аналіз відібраних джерел допоміг ідентифікувати сучасні підходи до розробки індикаторів для моніторингу й оцінки соціально-реабілітаційних послуг. З'ясовано, що розробка таких індикаторів базується на таких теоретичних концепціях, як «реабілітації на рівні громади», концепція якості життя, а також на правозахисних документах, таких як Конвенція про права осіб з інвалідністю. Хоча наявні підходи враховують комплексний характер реабілітаційних послуг, вони не призначені безпосередньо для моніторингу й оцінки соціально-реабілітаційних послуг. Зазначене актуалізує необхідність розробки спеціалізованих індикаторів, які б давали змогу оцінювати ефективність їх надання дітям з інвалідністю та їхнім сім'ям, їх апробації, визначення інформаційної бази для визначеного переліку індикаторів.

Ключові слова: соціально-реабілітаційні послуги, моніторинг та оцінка, індикатори, діти з інвалідністю.

Horishna N. M. Monitoring and evaluation of social rehabilitation services for people with disabilities: analysis of approaches to indicator development

The article discusses the problem of the lack of standardized approaches to monitoring and evaluation of social and rehabilitation services for people with disabilities, including children and their families, in Ukraine. The importance of their monitoring and evaluation lies in optimizing the use of community resources and ensuring that services meet the needs of their recipients, and indicators serve as a key tool for objectively measuring the effectiveness and quality of service delivery, which allows identifying shortcomings, implementing best practices and improving the level of social and rehabilitation assistance. Social and rehabilitation services are multidimensional and require comprehensive indicators that ensure comprehensive coverage of all aspects of service provision. The research methodology involved a desk-based analysis of scientific publications and official documents selected from such scientometric databases as Scopus, Web of Science, Google Scholar, and ResearchGate. The content analysis of the selected sources helped to identify modern approaches to the development of indicators for monitoring and evaluation of social rehabilitation services. It was found that the development of such indicators is based on such theoretical concepts as “community-based rehabilitation”, the concept of quality of life, as well as on human rights documents such as the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Although existing approaches take into account the complex nature of rehabilitation services, they are not designed to directly monitor and evaluate social and rehabilitation services. This necessitates the development of specialized indicators that would allow assessing the effectiveness of their provision to children with disabilities and their families, their testing, and determining the information base for a specific list of indicators.

Key words: social and rehabilitation services, monitoring and evaluation, indicators, children with disabilities.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2024 р.
Прийнято до друку 27.09.2024 р.

Наукове видання

Соціальна педагогіка: теорія та практика

№ 3 (2024)

Коректура – Я. І. Вишнякова
Комп'ютерна верстка – О. І. Молодецька

Підписано до друку 27.09.2024 р.
Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 11,16. Замов. № 1124/797. Наклад 200 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
вул. Інглєзі, 6/1, м. Одеса, 65101
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.